

Η ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗΣ ΤΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΘΛΗΤΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Κωνσταντίνα Γογγάκη*

Η φυσική αγωγή ως επιμέρους παράγων αγωγής

Στο σύγχρονο ελληνικό σχολείο, σε αντίθεση με ό,τι συνέβαινε κατά την αρχαιότητα, η παρεχόμενη φυσική δραστηριότητα δε συνιστά ένα συστατικό στοιχείο της γενικής παιδείας, αλλά έναν επιμέρους παράγοντα αγωγής. Η όλη δομή του ελληνικής εκπαίδευσης έχει υποβιάσει την ανάγκη αθλητικής δραστηριότητας των μαθητών, διογκώνοντας αντιστοίχως τις άλλες τους ανάγκες και περιορίζοντας στο ελάχιστο τον σχολικό χρόνο που διατίθεται για την άσκηση. Αντίθετα με την υπόλοιπη δυτική Ευρώπη, το ελληνικό σχολείο συμπιέζει ασφυκτικά τον προσωπικό χρόνο των μαθητών, ώστε ο όρος «σχολικός αθλητισμός», συγκριτικά με το συνολικό πρόγραμμα, ουσιαστικά να αναφέρεται σε ελάχιστες ώρες εβδομαδιαίας απασχόλησης, οι οποίες μάλιστα σημαδεύονται από σημαντικές υλικοτεχνικές ελλείψεις.

Στη σύγχρονη Ελλάδα η ζωντάνια και το αθλητικό ενδιαφέρον μαθητών και μαθητριών κατά τη μετάβασή τους από το Δημοτικό στο Γυμνάσιο έχει φθίνουσα τάση, σύμφωνα με σχετική έρευνα. Η πηγαία αγωνιστικότητα των νέων και η αυθεντική διάθεση για επαφή με το σώμα, μη βρίσκοντας διέξοδο στα σχολικά προγράμματα, εξασθενούν λόγω της μη ανταπόκρισης του σχολείου στις ανάγκες των παιδιών για παιχνίδι, δράση και έκφραση. Όχι μόνο δεν υπάρχει στο ελληνικό σχολείο «αθλητική παιδεία» ή καλλιέργεια της «δια βίου άσκησης», αλλά διαπιστώνεται και αδυναμία αξιοποίησης της φυσικής τάσης του νέου για κίνηση. Τα περισσότερα σχολικά κτίρια δεν πληρούν τις προϋποθέσεις ούτε καν για την ύπαρξη ενός απλού σκάμματος. Οι ευπρεπείς συνθήκες για την αρμονική ένταξη της φυσικής αγωγής και του αθλητισμού στο σχολείο απουσιάζουν και οι μαθητές συχνά αντιμετωπίζονται σαν άτομα προχωρημένης ηλικίας.

Ο μηχανισμός της ελληνικής εκπαίδευσης κυριο-

λεκτικά «ρουφάει» τον ελεύθερο χρόνο των μαθητών, εφαρμόζοντας ένα στατικό και μονότονο πρόγραμμα μαθημάτων. Μια συγκριτική ματιά με τα αντίστοιχα σχολεία της δυτικής Ευρώπης, δείχνει ότι τα τελευταία υπερτερούν των ελληνικών ως προς τη ζωντάνια και τη δημιουργικότητα των μαθητών τους. Όσον αφορά στο αθλητικό σκέλος, ο χρόνος που διατίθεται στα περισσότερα ευρωπαϊκά σχολεία για τις αθλητικές δραστηριότητες των σπουδαστών ενισχύεται και με γυμναστικά όργανα, άρτιους χώρους, εξοπλισμένα γυμναστήρια, κολυμβητήρια και γήπεδα, στα οποία οι μαθητές αποθέτουν την σωματική τους ενέργεια. Η αθλητική δραστηριότητα, ως εκ τούτου, στα πιο πολλά σχολεία της Ευρώπης, συνδέεται άμεσα με τη συνολική εκπαίδευση, καθώς αποτελεί συνέχεια της καθημερινότητας των μαθητών. Η εκμάθηση της κολύμβησης, για παράδειγμα, διδάσκεται ως υποχρεωτικό μάθημα ενταγμένο στο πρόγραμμα του σχολείου. Εξάλλου, μετά το σχολείο ο χρόνος τους είναι ελεύθερος, ενώ και η γειτονιά τους προσφέρει τα μέσα για να κινηθούν.

Ο ατομισμός του ανταγωνισμού

Το αθλητικό σύστημα στο ελληνικό σχολείο διαμορφώνει, εν γένει, ένα καταπιεστικό πλαίσιο οργάνωσης, που επιβάλλεται κυρίως εξαιτίας του ανταγωνισμού. «Τελικός στόχος της αθλητικής αγωγής είναι η εκμάθηση της πειθαρχίας και της σωματικής αποδοτικότητας, ώστε να προάγεται η οργανωμένη βιομηχανία των επιδόσεων», παρατηρεί η Ginette Berthaud. Ένας μεγάλος αριθμός γυμναστών, εξυπηρετώντας τη σκοπιμότητα αυτή, αντί να λειτουργεί ως παιδαγωγός μετατρέπεται σε κυνηγό ταλέντων, καθώς επίσης και σε παράγοντα τάξης κι εξουσίας. Οι μαθητές που δεν εντάσσονται στη συγκεκριμένη λογική περιθωριοποιούνται, καθώς το σχολικό αθλητικό σύστημα οδηγεί αναπόφευκτα στον αθλητισμό κορυφής. Οι μαθητές που διαθέτουν τα φυσικά σωματικά προσόντα για την εξέλιξή τους ως αθλητές (ύψος, διαστάσεις, βάρος, δύναμη, εκρηκτικότητα, κ.λπ.) αναγνωρίζονται και προωθούνται, ενώ όσοι τα στερούνται, αγνοούνται. Αναπτύσσεται με αυτόν τον τρόπο ένας σω-

* Η Κωνσταντίνα Γογγάκη είναι Επίκουρη Καθηγήτρια Φιλοσοφίας του Αθλητισμού, στο ΤΕΦΑΑ του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Θέματα και απόψεις

ματικός ρατσισμός και ένα είδος ανισότητας και αποκλεισμού, που βασίζεται στα εξωτερικά χαρακτηριστικά, παρότι το σχολείο αποτελεί έναν χώρο στον οποίο θα έπρεπε κατ' εξοχήν να καλλιεργούνται οι αρχές της ισότητας. Εξάλλου, ο μαθητής ασκείται στον ανταγωνισμό, μέσω του οποίου θα επιβεβαιώσει το εγώ του, συχνά αποκομμένος από τα κοινωνικά προβλήματα.

Γιατί, όμως, ένας μαθητής, θα πρέπει να διεκδικεί στον αθλητισμό εναγωνίως την πρώτη θέση; Είναι άλλο να προσπαθήσει κανείς να επιτύχει το καλύτερο που μπορεί και άλλο να επιδιώκει πάση θυσία να είναι ο καλύτερος όλων. Ο εθισμός στο κυνήγι της πρωτιάς, εκτός από πηγή προσωπικού άγχους, δομεί την προσωπικότητα των μαθητών με βασική αρχή τον ανταγωνισμό. Εξάλλου, αυτή η αναζήτηση της προσωπικής επιβεβαίωσης μέσω της αθλητικής κατάταξης, υποτιμά την προσωπική αξία, το άτομο ως όλον, ενώ καλλιεργεί την ανασφάλεια καθώς και την –δια επισφαλών τρόπων μάλιστα– ανάγκη ατομικής αναγνώρισης. Κυρίως, όμως, αντί η σχολική ομάδα να αποτελεί την καλύτερη εκμάθηση της κοινωνικής ζωής και της ύφεσης της εγωκεντρικής υποκειμενικότητας, αντιθέτως, λειτουργεί διογκώνοντας τον εγωκεντρισμό και δομώντας ανθρώπινα όντα επιρρεπή στην ατομικότητα, ανήμπορα να ενδιαφερθούν για κάτι πέρα από τον εαυτό τους. Με τον τρόπο αυτό καλλιεργείται ο «μονοσήμαντος άνθρωπος», τον οποίο ο Herbert Marcuse χαρακτηρίζει ως τον πλέον επικίνδυνο, καθώς αφαιρεί από το κοινωνικό σύνολο την άρρηκτη συνοχή του, αποδομώντας την ανθρώπινη αίσθηση της συνύπαρξης.

Ο σχολικός αθλητισμός, υποβοηθούμενος συχνά και από την επιμονή των ίδιων των γονέων, ωθεί προς την κατασκευή του «πρωταθλητή», αντί για την παιδαγωγική μορφή της άσκησης, η οποία ταιριάζει και με την ιδιουσιασσία του μαθητή. Ο παιγνιώδης χαρακτήρας της αθλητικής εκπαίδευσης διαθέτει, ωστόσο, μαθησιακές και ψυχοσυναισθηματικές προεκτάσεις, οι οποίες στο σύγχρονο, πολύωρο και απαιτητικό σχολείο, θα αποτε-

λούσαν τις απαραίτητες οάσεις για την εκρηκτικότητα των νέων. Ιδίως τα κινητικά παιχνίδια, συνιστώντας μια αντανάκλαση της ίδιας της ζωής, της οποίας οι σημερινοί μαθητές θα αποτελούν τους αυριανούς πρωταγωνιστές, θέτουν τον ακρογωνιαίο λίθο για την ανάπτυξη της συνεργατικής δόμησης και της συλλογικής συνείδησης. Η παιδική ηλικία βασίζει το παιχνίδι της σε ιδέες που αντλεί από τον δικό της κόσμο, αφαιρώντας συγκεκριμένες πλευρές της πραγματικής ζωής, παρατηρεί ο Sven Thyssen. Παράλληλα, παίζοντας οι νέοι αναπτύσσουν διαδικασίες εκμάθησης και συνειδητοποίησης αρχών και κανόνων, που θα τους ακολουθούν καθ' όλη τη διάρκεια της μετέπειτα πορείας τους. Από τη στιγμή, άλλωστε, που η δόμηση των αστικών πόλεων δεν περιλαμβάνει στον σχεδιασμό της δρόμους, αυλές, κήπους, πλατείες, για να παίξουν τα παιδιά, θα πρέπει η πολιτεία να αναθεωρήσει τα υπάρχοντα αναλυτικά προγράμματα σε όλες τις βαθμίδες αλλά ειδικότερα στη δημοτική εκπαίδευση και το γυμνάσιο, λαμβάνοντας υπόψη και αυτήν την παράμετρο, που αποτελεί τη γάγγραινα της «σύγχρονης» ζωής στη ζούγκλα της μεγαλούπολης.

Η βασική, δημοτική και μέση εκπαίδευση, αποτελούν την καθοριστική εκείνη περίοδο, που και ηλικιακά αλλά και ουσιαστικά, τα παιδιά αρέσκονται στην αναζήτηση κι ανακάλυψη εκτός της πνευματικής και της σωματικής τους υπόστασης. Η εκπαίδευση που τους παρέχεται, η οποία τους επιβαρύνει με υποχρεώσεις και με αποσπασματική μάθηση προκειμένου να εξοπλιστούν για το αβέβαιο μέλλον, δε σέβεται πάντα τις αντίστοιχες ανάγκες τους για σωματική αγωγή. Κυρίως, δεν αξιοποιεί το πολύτιμο ζωντανό υλικό που διαθέτει για τη μετάδοση αρχών και αξιών, την έλλειψη των οποίων κάποια στιγμή η ίδια η πολιτεία θα αντιμετωπίσει ως μπουμέραγκ. Γιατί μόνο δια της παιδείας μπορεί να αναλυθούν, ερμηνευτούν και περιοριστούν τα σύγχρονα φαινόμενα βίας, χουλιγκανισμού, ρατσισμού, ντόπινγκ και κρηματισμού, που αναφέρονται στο χώρο του αθλητισμού και τα οποία έχουν κοινωνικά, εθνικά και ιδεολογικά αίτια.

Με την προβληματική δημόσια αθλητική παιδεία η επίσημη πολιτεία υποδηλώνει όχι μόνο την απουσία μέριμνας αλλά ίσως και την ανευθυνότητά της. Εκτός και αν η στάση της αυτή δεν συνιστά έλλειψη ευθύνης, αλλά συνειδητή ιδεολογική επιλογή, για την καταπόνηση των μαθητών και την αφαίμαξη του χρόνου τους, με σκοπό τον έλεγχο και τη χειραγώγησή τους. Η λειτουργία του εκπαιδευτικού συστήματος ως δαμόκλεια σπάθης του

χρόνου του νέου, επιτυγχάνει την ένταξή του, εν τέλει, στο σύστημα, ώστε η άρχουσα τάξη να προωθεί ανερόκλητη τις επιλογές της. Έτσι, αντί να έχει τη νεολαία απέναντί της, μέσω της καταπιεστικής εκπαίδευσης και με «κίνητρο» τη συγκέντρωση προσόντων, αποδυναμώνει κατ' ουσίαν το δυναμικό μιας δραστήριας νεολαίας. Αυτό, ακριβώς, μπορεί να αποβεί εναντίον της, καθώς η μαθητώσα νεολαία αντί για ενεργητικός παράγοντας, εκπαιδύεται να γίνει ένας παθητικός αποδέκτης.

Το ερώτημα που τίθεται είναι αν το ελληνικό σχολείο μπορεί να αποτελέσει το εθνικό κέντρο για τη μάθηση και τη διάδοση των πολιτισμικών αξιών. Δεν έχει ακόμη εμποδωθεί –παρά τις πνευματικές φωνές από την ελληνική αρχαιότητα μέχρι τις μέρες μας– η αρχή ότι η αλλαγή των αξιών της κοινωνίας περνάει από την παιδεία. Αν αυτή αναπαράγει και διαιωνίζει τις υπάρχουσες αξίες, δηλαδή του ωφελιμισμού, του νεοπλουτισμού, της ψευτοκουλτούρας και της ημιμάθειας, τότε ποιο θα είναι το ορατό μέλλον; Η σωματική καθήλωση στα δημόσια σχολεία και την ελληνική κοινωνία, αν και είναι άδικη και ασύμφορη, όμως τείνει να παγιωθεί. Οι φυσικές δραστηριότητες της πρωτόγονης κοινωνίας –την παιγνιώδη συνέχεια των οποίων αποτελεί ο αθλητισμός– έχουν ξεχαστεί, ενώ ο τεχνολογικός πολιτισμός αντικατέστησε το ανθρώπινο σώμα με τη μηχανή. Το αμάξι μεταφέρει παντού το βαρύ και πλαδαρό σώμα, το κομπιούτερ υποκαθιστά το παιχνίδι, η ασφυκτική και αφύσικη πόλη αντικαθιστά την αλάνα, υποβαθμίζοντας τη χρήση των χεριών και των ποδιών. Η υπάρχουσα νοοτροπία υποθάλλει ακρότητες, που κυμαίνονται από την πλήρη ακινησία, έως την ψυχωσική εμμονή της κουλτούρας της μυϊκής μάζας, και τη μετατροπή του ανθρώπου σε animal-machine, σε ρομπότ ή σε σούπερμαν.

Η αναβάθμιση του συνολικού ρόλου της εκπαίδευσης, είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την ουσιαστική και τη γενική μόρφωση του νέου, προκειμένου να επηρεα-

στούν και όλα εκείνα που τη συνθέτουν, όπως η σκέψη, η επικοινωνία, η ποίηση, η μουσική, η τέχνη, η σωματική άσκηση. Η κριτική στάση είναι η μόνη που, δρώντας ανατρεπτικά κι εποικοδομητικά, και αντιδρώντας σε γερασμένες και συμφεροντολογικές τάσεις, θα θέσει ως στόχο την πραγματοποίηση του οράματος. Η ευρεία έννοια της παιδείας εκτός απ' την επίσημα παρεχόμενη εκπαίδευση, αφορά και από άλλους φορείς του γενικότερου κοινωνικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος. Εάν η δημόσια εκπαίδευση διέπεται από συγκεκριμένη ηθική και αξιολογία, τότε και η ευρύτερη διακίνηση ηθικών αρχών θα εμφορείται από την αντίστοιχη ιδεολογία, καθόσον οι έννοιες αυτές δρουν αλληλοσυμπληρωματικά.

Παράγοντες ανασταλτικοί για την αθλητική ενασχόληση

Η όποια επιθυμία των νέων για άσκηση και αθλητικά παιχνίδια προσκρούει, επομένως, στην αδυναμία του σχολικού προγράμματος να ανταποκριθεί στην κινητική διάθεσή τους. Εξάλλου, δεν υπάρχουν οι κατάλληλες υποδομές για την ανάπτυξη της φυσικής δραστηριότητας στη γειτονιά τους. Αν σε αυτό προστεθεί και η επίδραση που ασκεί η αντίληψη πως ο αθλητικός χρόνος δε συμβάλλει στην πρακτική απόκτηση των απαραίτητων για το μέλλον τους εφοδίων, κατανοεί κανείς τους λόγους της χαμηλής εκτίμησης της οποίας καίρει ο αθλητισμός. Η φυσική αγωγή δεν προσμετράται στην εξοικονόμηση προσόντων ή στις πανελλήνιες εξετάσεις. Η ωφέλειά της δεν είναι ορατή, χειροπιαστή και άμεση, ενώ η χαρά, η ικανοποίηση, η παιδαγωγική αξία, η ψυχική ευεξία που προσφέρει, δε θεωρούνται αξίες στις οποίες κανείς πρέπει να προσβλέπει.

Οι πυκνές ώρες του σχολικού προγράμματος στοιβάζουν ένα πρόγραμμα μαθημάτων και θεωρίας, παρέχοντας ελάχιστα κινητικά διαλείμματα, ανεπαρκή να προσφέρουν μια γυμναστική ανάσα στα σώματα των μαθητών. Οι κυφώσεις, η λόρδωση και η σκολίωση αποτελούν πολύ συχνό φαινόμενο σε αυτές τις ηλικίες, ενώ το πρόβλημα της παχυσαρκίας απειλεί όλο και περισσότερους μαθητές. Εξάλλου, η ανάπτυξη της τεχνολογίας, τα επτεύγματα της οποίας συχνά χρησιμοποιούν οι νέοι χωρίς όριο και έχουν υποκαταστήσει την κίνηση, μειώνει στο ελάχιστο το χρόνο της φυσικής δραστηριότητας. Δεν είναι, όμως, μόνο για τους λόγους αυτούς απαραίτητη η σωματική άσκηση στους μαθητές και τις μαθήτριες αλλά και για εκείνη την αίσθηση της επαφής με το

Θέματα και απόψεις

σώμα τους, σε μια ηλικία που αυτό ακόμη διαμορφώνεται. Επιπλέον, η επικοινωνία με το σώμα, ειδικά αυτή η χρονική φάση, θα τους εξοικειώσει μια για πάντα τόσο με την ψυχική, όσο και με τη σωματική τους υπόσταση.

Οι γονείς, πάντως, που εκδηλώνουν ενδιαφέρον για τη φυσική αγωγή και τον αθλητισμό, κυρίως ενδιαφέρονται όταν πρόκειται να επωφεληθούν τα παιδιά τους, είτε με τη χορήγηση μορίων για την εισαγωγή τους σε μια ανώτατη σχολή είτε με τα οφέλη μιας νίκης στο ανταγωνιστικό επίπεδο. Η φυσική δραστηριότητα, επομένως, αντί για δικαίωμα ή ανάγκη, αντιμετωπίζεται ως σκοπιμότητα, ως μέσο για την απολαβή προνομίων ή ως αυτοσκοπός για την αγωνιστική επιτυχία. Το αυθεντικό πνεύμα του ολυμπισμού, ωστόσο, δε διαπνέεται από την χρησιμοθηρία, αλλά από τη φιλοσοφία που έχει στον πυρήνα της τον άνθρωπο και την βελτίωσή του. Συνδέεται, συνεπώς, με κάθε ανθρωπιστική ιδέα που αποδίδει αξία στην πράξη, όχι όμως με το κριτήριο του οικονομικού οφέλους, αλλά ως πηγή συναισθημάτων και εμπειριών ζωής. Υπό το ιδεολογικό πρίσμα αυτό, η αθλητική πράξη δεν αξιολογείται από την επιτυχία ή την αποτυχία της σε σχέση με το όφελος ή την επίδοση αλλά ως διαδικασία συνύπαρξης και γνώσης.

Ο υγιής αθλητισμός συνδέεται με τον αυθορμητισμό, την αυτενέργεια και όχι με την υποχρέωση, το καθήκον, τον πθικό ή υλικό εξαναγκασμό. Για ποιο λόγο θα πρέπει κανείς, οπωσδήποτε, να είναι ο νικητής; Γιατί να είναι αυτός, το συγκεκριμένο «εγώ», πρώτο; Και γιατί «ο δικός μου αθλητής» ή «το δικό μου παιδί» να είναι ο νικητής; Το πνεύμα του ολυμπισμού δεν απευθύνεται μόνο στους αθλητές και σε όσους μετέχουν στην αθλητική σκηνή, αλλά και σε κάθε άνθρωπο, γονέα και πολίτη. Η υπερτιμημένη αναγνώριση της αθλητικής νίκης της προσδίδει βαρύτητα που δεν έχει, ενώ αλλοιώνει και τις αληθινές αξίες. Η μεγιστοποίηση του αθλητικού επιτεύγματος οδηγεί

σε λάθος αίσθηση και σε αλλοίωση των αληθινών αξιών. Η αποθέωση των πρωταθλητών οδηγεί και στη χρησιμοθηρία της σχολικής φυσικής αγωγής, υπονομεύοντας την αξία της, εάν συμφωνηθεί ότι αυτή είναι η εύρεση μιας ψυχοσωματικής συμμετρίας.

Η επίτευξη του σωματικού πολιτισμού

Η πολιτεία, δια της παιδείας, οφείλει να προσδιορίσει ότι η σωματική παιδεία είναι ισάξια της ψυχικής, και όχι να υποβαθμίζει και τελικά να ταπεινώνει την πνευματικότητα του σώματος, δημιουργώντας συνεπώς τις προϋποθέσεις για τη μη αναγνώριση της διττής ανθρώπινης υπόστασης. Τα παιδιά κινούνται ελάχιστα ή δε γυμνάζονται επαρκώς, επειδή η πολιτεία δε διαθέτει την πολιτική βούληση να ανατρέψει ξεπερασμένες λογικές, παρέχοντας και τις κατάλληλες συνθήκες στο σχολείο ή στη γειτονιά τους. Από την άλλη, πολλοί εξ όσων προστρέχουν στα γυμναστήρια και τους συλλόγους, το κάνουν χωρίς να έχουν επίγνωση της αξίας που έχει η ηπιότητα της άσκησης και των κινδύνων της υπερβολής ή της μονομέρειας. «Αθλητική παιδεία», πάντως, δεν μπορεί να υπάρξει χωρίς παράλληλες, εκπαιδευτικές, οικολογικές και πολιτιστικές δράσεις. Η ανάπτυξη όλων αυτών επικοινωνεί σε ένα σχήμα συγκοινωνούντων δοχείων. Κέντρο της συμφωνίας είναι η βελτίωση του επιπέδου της ζωής και η αίσθηση ότι ζει κανείς όπως του αξίζει: Μία καθημερινότητα αντάξια της ανθρώπινης υπόστασης, της ποιότητας και του προσωπικού πολιτισμού του ανθρώπου.

Η ύπαρξη, συνεπώς, του σχολικού (πρωτίστως) αθλητισμού προϋποθέτει την απάντηση σε ένα οντολογικής φύσεως ερώτημα: τι είδους άνθρωπο και κοινωνία επιθυμεί κανείς να δημιουργήσει; Η απάντηση σ' ένα τέτοιο ερώτημα προϋποθέτει τη διασαφήνιση της ποιότητας του πολιτικού συστήματος εκείνου, που θεωρεί ότι θα μπορούσε να προσδώσει ιδεολογικά χαρακτηριστικά στην παιδεία και τον πολιτισμό που παράγουν τις αντίστοιχες αξίες. Στο πλαίσιο, όμως, μιας γενικευμένης εμπορευματικής και ανταγωνιστικής οικονομίας, πόσο εφικτή είναι η ανατροπή της κυρίαρχης ιδεολογίας που αντανάκλαται στην παιδεία; Η νευρωτική ιδεολογία της αποτίμησης του ανθρώπινου έργου και της αξιοποίησής του, καθώς και η τάση κοινωνικής αντικειμενικοποίησης των αξιών, στην οποία και ο αθλητισμός, όπως κάθε κοινωνική δραστηριότητα εντάσσεται, μπορούν, άραγε, να αντικατασταθούν με το «υγιές», το «αυθεντικό», το «φυσικό» και «αληθινό»;

Αν ναι, τότε, αντί για τη χειραγώγηση του αυθεντικού σώματος, θα μπορεί κανείς να μιλήσει για το παιχνίδι, την αίσθηση, τη συγκίνηση, τη μνήμη του σώματος, που έχουν και πνευματικές διαστάσεις. Αντί για τον καταπιεστικό χαρακτήρα του πολιτισμού και της εκπαίδευσης, θα μπορεί κανείς να μιλήσει για ελευθερία. Αντί για ένα σώμα που θα είναι πηγή δυσφορίας και ανικανοποίησης, θα μιλήσει για σωματικότητα που δεν θα είναι ακρωτηριαστική, αντιαισθητική και εκμεταλλευτική. Τότε η αθλητική δραστηριότητα θα λάβει τον χαρακτήρα της πολιτιστικής κατάκτησης και της πρακτικής εφαρμογής μιας ηθικής, ενώ στην εκπαίδευση, που είναι προέκταση του πολιτισμού και της κουλτούρας, θα ανακτήσει έναν διαπαιδαγωγικό, παιδευτικό χαρακτήρα, καθώς «το ατομικό σώμα είναι η ολοκληρωτική αντανάκλαση του μεγάλου κοινωνικού σώματος», κατά τον Jean-Marie Brohm. Το ατομικό και το κοινωνικό σώμα που είναι σήμερα μεταξύ τους άγνωστα και ξένα μπορούν να έρθουν κοντά, εάν βασικό στοιχείο του πολιτισμού είναι ο ανθρωπισμός. Τόσο μικρότερη απόσταση θα υπάρχει ανάμεσα στη σωματική και την ψυχική ενότητα του ανθρώπου, όσο λιγότερη η παγκοσμιοποίηση, ο οικονομικός ανταγωνισμός και ο απαραίτητος διαρκής εκσυγχρονισμός που αναπτύσσονται μονομερώς και εις βάρος της γενικής μορφώσεως.

Βιβλιογραφία

Αυγητίδου, Σ. (επιμ.), 2001. Το Παιχνίδι. Σύγχρονες ερευνητικές και διδακτικές προσεγγίσεις, μτφρ. Ά. Γολέμη, Αθήνα: Τυπωθήτω-Γ. Δαρδανός.

Berthaud, G., Brohm, J.-M., Gantheret, Fr., Laguillaumie, P. 1972. Sport, culture et répression, Librairie François Maspero.

Brohm, J.-M., Perelman, M. 1998. Le Football, une peste émotionnelle, Paris: Les éditions de la Passion.

Fairchild, D.L. 1978. Creative Sports: Antidote to Alienation? *Journal of the Philosophy of Sport*, V: 57-62.

Freud, S. 1974. *Das Unbenhagen in der Kultur και Die Zukunft einer Illusion*. (έκδ. S. Fischer Verlag GmbH, Frankfurt a.M, Studienausgabe, τόμ. IX).

Γογγάκη, Κ. 2002. Ο κερδώς χαρακτήρας του σύγχρονου αθλητισμού, *Αρχαιολογία*, 83: 77-81.

Γογγάκη, Κ. 2003, 1^η έκδ. *Οι αντιλήψεις των αρχαίων Ελλήνων για τον αθλητισμό*, Αθήνα: Τυπωθήτω-Γ. Δαρδανός.

Γογγάκη, Κ. 2003. Ευκαιρίες άθλησης και αναπαραστάσεις του μαθητικού πληθυσμού του Λεκανοπεδίου Αττικής για τη Φυσική Αγωγή και τον Αθλητισμό, *Αντιτετράδια της Εκπαίδευσης*, 67: 42-48.

Goggaki, K. 2005. Sports and Technology Genetics: The Cloned Athlete, *Imeros*, Issue 5.1: 87-98.

Γογγάκη, Κ. 2008. Ο ανθρωπισμός του σώματος ως αντίβαρο στην αθλητική αλλοτρίωση, *Αντιτετράδια της Εκπαίδευσης*, 87:78-83.

Gongaki, K. 2009. The fragmented nature of European school physical education and sport, as a cause for the interest decline of youth sport, *XIII Olympic Congress International Olympic Committee, Copenhagen 2009, Contributions*, pp. 634-635.

Γογγάκη, Κ. 2011. Η αξιοποίηση της γενικής παιδείας και της σχολικής Φυσικής Αγωγής για την αντιμετώπιση της αθλητικής βίας, *Επιθεώρηση Αθλητικού Δικαίου*, Τετραμηνιαία Αθλητική και Νομική Έκδοση της Γενικής Γραμματείας Αθλητισμού, τ. 2-3:169-175.

Γογγάκη, Κ. 2013. Το ολυμπιακό ιδεώδες. Παγκόσμια κρίση και προοπτικές, Αθήνα: Gutenberg.

Elias, N. - Dunning, E. 1986. *Quest for excitement-sport and leisure in the civilizing process*, The Norbert Elias Stichting and Eric Dunning, Blackwell Publishers, Oxford.

Κακριδής, Φ. 1999. Ανθρωπισμός και Ανθρωποϊκά Γράμματα, σήμερα, *Φιλολογική*, 66: 4-6.

Κουμάκης, Γ.Χ. 1993. *Σύγχρονα προβλήματα & Παιδεία*, Eurograph A.E., Αναστασάκης, Αθήνα.

Mauco, G. 1993. *Psychanalyse et Education*, Flammarion.

Marcuse, H. (1971). *Ο μονοδιάστατος άνθρωπος*. Επιστήμη και κοινωνία, μτφρ. Μπ. Λυκούδης, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα. Copyright: Beacon Press.

Παζαλός, Γ. 2003. 'Ολοήμερο Σχολείο'. Τα πένθημα σχολεία των δυτικών, *Αντιτετράδια της Εκπαίδευσης*, 67: 55-56.

Russell, B. 1973. *On education especially in early childhood*, George Allen and Unwin.